

Hasan et- Alevi

Mecalis al- Inbisat, 235-239.

D. Bag: 3597

(Keltam)

جواهر العقود و مفاتيح العود

عن العلوي العلي (v?)

22.I, 377.

Hasan et- Alevi

25 OCAK 1994

ALEVIYYE (Hasnedem)

al-Akhdar, Muhammad.

al-Hayah al-adabiyah fi al-Maghrib 'ala 'ahd al-dawlah al-'Alawiyah (1075-1311/1664-1894) / Muhammad al-Akhdar. — al-Tab'ah 1. — Casablanca : Dār al-Rashād al-Ḥadīthah, 1977.

502 p. : 24 cm.

Arabic
I. Title.

neg 12-19404

Njp

MADDE FAYIN ENKİTAR
MARA BELLA DUA DUA

بهنیافرو، احمدرضا

۲۱۹۲- «علویان طبرستان و چگونگی

تعامل ایشان با خلافت عباسی و سایر

Hasan et- Alevi

۱۹۷۷/۱۰/۱۹

حکومت‌های ایرانی»، معرفت، نیایی ۶۶

ص ۵۵-۶۲، فارسی، کتابنامه: ۶۲

کد پارسا: A۸۹۲۲۷

زیدیان و علویان طبرستان - تاریخ

زیدیان و علویان طبرستان

در این نوشتار، از یک سو به نحوه ارتباط علویان

طبرستان با عباسیان و از سوی دیگر با سایر حکومت‌های

محلّی ایران مانند طاهریان، صفاریان و سامانیان پرداخته

شده و علل و کیفیت تقابل و برخوردهای آنان با یکدیگر

مورد بررسی تاریخی قرار گرفته است. نویسنده همچنین

به میزان تسلط خلفای عباسی بر حکومت‌های ایران

تا پایان حاکمیت علویان اشاره دارد و با توجه به موقعیت

خاص علویان طبرستان - که شیعه بودند - میزان تأثیر

آنان در حرکت‌های شیعی بر ضد عباسیان را بررسی

می‌کند. وی معتقد است که مذهب و سیاست مذهبی

در ارتباط خلافت عباسی با حاکمیت‌های علویان طبرستان

نقش به‌سزایی داشت و با عنایت به این موضوع،

برخوردهای طاهریان و صفاریان و سامانیان با علویان

طبرستان از جانب خلافت عباسی هدایت می‌شد.

03 EYLUL 2008

Hasan et- Alevi

1	ALEVI	37900 69
ḤASANĪ (Ahmad ibn Muḥammad ibn Aḥmad al-).		الحسنی (أحمد بن محمد بن أحمد)
- الانوار الحسنیة [في نسبة من بسلامة من الاشراف المحمدية]		
تالیف أحمد [بن محمد بن أحمد] بن عبد العزیز [الحسنی] العلوی		
[المدغری] [قصة الكتاب وتقدم بقلم عبد الكريم الفیلالی]		
- [Rabat], Naṣṣ Wizārat al-anbā', s. d. In-8° (23cm), 108 p., pl., port. [Ech. int. 6875-69]		
Anwār [al-] al-Ḥasanīya		[8° O ³]. 1405
.../...		
2	HASANĪ (Aḥmad ibn Muḥammad ibn Aḥmad).	37903 69
الحسنی (أحمد بن محمد بن أحمد)		
- الانوار الحسنیة		
Anwār [Al-] al-Ḥasanīya		[8° O ³]. 1405
... (Anwār [Al-] al-Ḥasanīya fi nisbat man bi Siḥīmāsa min al-Asāf al-muḥammadīya, ou al-Anwār fi ansāb al-muḥammadīya ou Nasab al-'Alawīyīn. Ed. par 'Abd al-Karīm al-Filālī. - Laḡnar ihyā' al-turāḥ al-qawmī.)		
Alaouites (dynastie). Origines- 1689.-- Maroc. 13e - 17e s.		

- 3250 FREDE, Britta. Following in the steps of 'Ā'isha: Hassāniyya-speaking Tijāni women as spiritual guides (*Muqaddamāt*) and teaching Islamic scholars (*Limrābu'āt*) in Mauritania. *Islamic Africa*, 5 ii (2014) pp. 225-273.

-Aisc 011134

-Hasan el-Alwi

080674

Tinban

Ab. N. N. N.

190936

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

12 Ağustos 2015

محمد أبو بكر بن علي ، استدر ركات علي تاريخ التراث العربي ، قسم
العقيدة ، الجزء الثالث ، جدة 1422. ص. 71. ISAM 90256..

26 NISAN 2002

26 NISAN 2002

كتاب الحجفة في الإمامة * *HASAN EL-ALEVI*
للداعي إلى الحق: الحسن بن زيد بن محمد بن إسماعيل بن الحسن بن زيد بن علي
(ت. 270هـ)

ذكره كحالة (١)

(١) معجم المؤلفين ٢٢٧/٣ .

nor of Medina, but in 155/772 he aroused the Caliph's wrath and was dismissed, imprisoned and had his property confiscated. But restitution was made to him by al-Mansūr's successor, al-Mahdī, who gave him back all that he had lost, after al-Mansūr's death. He died in 167/783 at al-Ḥādīr, while on a pilgrimage to Mecca, and was buried there.

Bibliography: Ṭabarī, iii, 144, 149, 258, 358 f., 377, 400, 453 f. and 2518; Ya'qūbī, *Historiae*, ii, 456; Ibn Ḥazm, *Nasab Quraysh*, 280; Ibn al-*Ḥāṭir*, v, 420, 454; vi, 4, 21 f., 53.

(FR. BUHL*)

X AL-HASAN B. ZAYD B. MUḤAMMAD B. ISMĀ'IL B. AL-HASAN B. ZAYD, a descendant of the preceding, founder of an 'Alid dynasty in Ṭabaristān [q.v.]. The high-handed rule of the Ṭāhirids on the one hand and, on the other, the settlement of 'Alid elements in the region led to a rising in favour of al-Ḥasan b. Zayd, *al-dā'ī al-kabīr*, in 250/864. Al-Ḥasan, who was living at Rayy, was proclaimed sovereign by a section of the population of Ṭabaristān and received the allegiance of Wahsūdān b. Dīstān of Daylam [q.v.]. He succeeded in defeating the Ṭāhirid troops and seizing the towns of Āmul and Sāriya, while Dīstān II took Rayy, which he had to abandon in 253/867 before the threat of the army sent by al-Mu'tazz and commanded by Mūsā b. Bughā. Al-Ḥasan had furthermore to be perpetually on his defence against attacks on all sides and was more than once driven out of the country, on which occasions he always found support in Daylam, so that in 257/871 he was able to take Dīrūdījān and in 259/873 Kūmis. In this latter year, Dīstān made an unsuccessful attempt to re-conquer Rayy, but he had also to assist the *dā'ī* in his struggle against Ya'qūb b. al-Layṭh al-Ṣaffār [see ṢAFFĀRIDS], who had undertaken an expedition against Ṭabaristān; al-Ḥasan was again forced to retire to Daylam but was saved by tremendous rains which obliged his enemy to withdraw. Thus the *dā'ī* was able to return to Ṭabaristān and dwell there undisturbed until 266/888, when Aḥmad b. 'Abd Allāh invaded Dīrūdījān and conquered a part of it. While al-Ḥasan was fighting with him there, another 'Alid, in order to have himself proclaimed ruler, spread the news in Ṭabaristān that the *dā'ī* was killed or wounded, but on al-Ḥasan's return he was defeated and killed. Al-Ḥasan died in 270/884 in possession of his territory, which he passed on to his brother Muḥammad b. Zayd, *al-dā'ī al-saghīr*; his family continued to rule in Ṭabaristān till 316/928. Al-Ḥasan b. Zayd, who possessed rare energy and the capacity for stubborn resistance, was a sincerely religious man, well educated, and a patron of letters.

Bibliography: Ṭabarī, iii, 1528-33, 1583-6, 1698, 1737 f., 1840, 1873, 1880, 1883-5, 1940, 2104; *Fragmenta Historicorum Arabicorum*, ed. de Goeje, 570-4; Ibn al-*Ḥāṭir*, vii, 85-8, 109, 138, 166, 171 f., 177, 180, 183-5, 199, 208, 233, 286; Mas'ūdī, *Murūjī*, vii, 342 ff., viii, 353; Ibn Isfandiyār, *History of Ṭabaristān*, transl. Browne, 162 ff.; A. Müller, in *Isl.*, i, 542, 545, ii, 27-32; Th. Nöldeke, *Orientalische Skizzen*, 194-7; V. Minorsky, *La domination des Dailamites*, Paris 1932; B. Spuler, *Iran*, 71 n. 6, where further references are given, and index.

(FR. BUHL*)

T HASAN ABDĀL, a small town about 40 km. east of Āfak, Pākistān, 33°48' N., 72°44' E., which forms a part of the ruins around the ancient Taxila. It is known as the site of a spring which has attracted legends of sanctity from Buddhist, Hindū, Muslim and Sikh sources, and in its form of the sacred tank

of the Serpent King Ēlāpatra was described by the Chinese pilgrim Hiuen Tsang in the 7th century A.D. It is now known by Muslims as the spring of Bābā Wali, and by the Sikhs as that of Pandjā Ṣāhib. (Pandjābī *panjā* 'group of five (sc. fingers)', i.e., 'hand'), from the shape of a mark on a rock from underneath which the water flows. Sikh popular tradition ascribes the mark to the hand of their founder Guru Nānak, although the story is acknowledged by many, including some devout Sikhs, to be an invention of the 12th/18th century; certainly there was no shrine of Sikh worship at Ḥasan Abdāl before the time of Randjīt Singh.

The 'Bābā Wali' mentioned seems to be the saint Ḥasan of Kāndahār, called Abdāl, who came into India in the train of Timūr, and was an ancestor of the historian Mir Ma'ṣūm, author of the *Tārīkh-i Ma'ṣūmī*, who recorded his descent from the saint in an inscription on the Buland Darwāza of Faṭhpur Sikrī. A variant tradition, however, collected by Cunningham (see *Bibliography*), makes one Kāndahārī saint of Bābā Wali and a Gūdjār saint of Ḥasan Abdāl. The shrine of Bābā Wali stands high on a hill, and the spring at its base is enclosed by a Sikh *guruḍwāra*, a tank canopied with mulberry-trees and filled with fish, and several tombs in ruins (one shown in *Annual Report ASI 1919-20*, Pl. Ib), one of which is said to be of a daughter of Akbar (?) and associated in British memories with the tomb of "Lalla Rookh" — the last poem in Moore's romance was recited by the disguised prince at Ḥasan Abdāl; but the historicity of the lady referred to is in doubt.

Historically Ḥasan Abdāl is of interest as having been a popular camping ground of the Mughal emperors on their way to and from Kāshmir; from the *Ā'in-i Akbarī* (tr. Blochmann, i, 446) it is apparent that the town bore the name Ḥasan Abdāl in Akbar's time, and that Akbar visited the tomb of Ḥakīm Abu 'l-Faṭh there (= the tomb mentioned above as illustrated in *ARASI*, obviously a "Baghdādī octagon" and hence stylistically in the mid-10th/16th century tradition). Opposite the shrine and on the far side of its stream are the remains of a Mughal garden with parterres and fountains, and of a bath; the site is known as Wāh, said to have been so called from the emperor Akbar's cry of admiration at its pleasant prospect.

Bibliography: Abu 'l-Faṭh 'Allāmi, *Ā'in-i Akbarī*, tr. Blochmann, i, 446, 515; *Tārīkh-i Ma'ṣūmī*, tr. Elliot and Dowson, i, 239; M.S. Elphinstone, *Account of the kingdom of Caubool*, i, London 1839; A. Cunningham, *ASI*, ii, s.v.

(J. BURTON-PAGE)

X HASAN AGHA, successor of Khayr al-Dīn as governor of Algiers, when the latter was recalled to Istanbul on 17 Rabi' I 942/15 October 1535 to become *kapudan-pasha*.

Hasan was of Sardinian origin; he was captured as a child by an Algerine pirate and made a slave of Khayr al-Dīn, who set him free and made him a eunuch and his confidant. While his master was in command at Algiers he performed various civil and military duties, Khayr al-Dīn leaving him at the head of the government with the title of *khalīfa*. Until the attack by Charles V (1541) he seems to have acquitted himself well in his duties. It appears that the Count of Alcaudete, the governor of Oran, may have been in contact with him before the Emperor's attack and have believed that he could count on Ḥasan to surrender the town without too much difficulty. It is even possible that the negotiations continued after the defeat of the Spanish expedition.

إشراف. جعفر السبخاني، معجم طبقات المتكلمين، الجزء الأول، رقم ١٤٢٤،

ص، ٣٦٢-٣٦١. ISAM KTP DN:144555

القرن الثالث ٣٧١

٦٣

02 ARA 2006

الداعي إلى الحق*

(.....-٢٧٠هـ)

الحسن بن زيد بن محمد بن إسماعيل بن زيد بن الحسن بن علي بن أبي طالب الحسيني العلوي، المدني، الملقب بالداعي إلى الحق، أحد أئمة الزيدية.

ولد بالمدينة المنورة، ونشأ بها.

وأقام بالعراق، فضاقت عليه الأمور هناك، فقصده بلاد إيران، وأسلم على يده جماعة، وسكن الرّي.

ودعاه أهل طبرستان (المعروفة اليوم بإزندران) لإنقاذهم من ظلم محمد

* تاريخ الطبري ٨/١٤٧، مروج الذهب ٥/٦٦ برقم ٣٠٣٦، الفهرست للنديم ٢٨٨ (ط). الاستقامة - القاهرة)، الكامل لابن الأثير ٧/٤٠٧، وفيات الأعيان ٦/٤١١ و ٤١٢ و ٤٢١ و ٤٢٤ (ضمن الترجمة ٨٢٨)، تاريخ الإسلام (سنة ٢٦١ - ٢٨٠هـ) ٧٧ برقم ٥٣، سير أعلام النبلاء ١٣/١٣٦ برقم ٦٧، الوافي بالوفيات ١٢/٢٠ برقم ١٤، البداية والنهاية ١١/٥٠، رياض العلماء ١/١٨٨، تنقيح المقال ١/٢٨٠ برقم ٢٥٥١، أعيان الشيعة ٥/٨٠، الذريعة ٥/٣٠ برقم ١٣٧، ٦/٢٥٥ برقم ١٤٠٠، الأعلام ٢/١٩١، معجم المؤلفين ٣/٢٢٧، معجم رجال الحديث ٤/٣٣٥ برقم ٢٨٣١، موسوعة طبقات الفقهاء ٣/١٨٥ برقم ٨٦٧، أعلام المؤلفين الزيدية ٣١٩ برقم ٣٠١، معجم التراث الكلامي ٣/٧٢ برقم ٥٠٧٤.

إشراف. جعفر السبخاني، معجم طبقات المتكلمين، الجزء الأول، رقم ١٤٢٤،

ص، ISAM KTP DN:144555

..... ٣٧٠ معجم طبقات المتكلمين / ج ١

(المتوفى ١٨٢هـ)، وخالد بن سدير بن حكيم الصيرفي، وآخرين.

وأخذ الكلام عن: يونس بن عبد الرحمان (المتوفى ٢٠٨هـ)، وهشام بن

إبراهيم الختلي المعروف بالمشريقي.

وكان محدثاً، متكلماً، حريصاً على الانتهاز من علوم مدرسة أهل

البيت عليه السلام.

تشرّف هو وجماعة بلقاء الإمام الرضا عليه السلام عام (١٩٩هـ)، وسأله عن صحة

ما تلقّاه عن أستاذه من الكلام، فقال عليه السلام: ما أعلمكم إلّا على هديّ، جزاكم الله

على النصيحة القديمة والحديثة خيراً.

لم نظفر بتاريخ وفاة المترجم.

وقد روى عنه أخوه محمد بن عيسى (المتوفى بعد ٢٦٠هـ تقديراً).

دائرة المعارف شیعی، جلد ششم، ۱۳۷۶، تهران، ON: 62084

۳۲۴

حُسنیه

1999

و تازیانه زند. والی مدینه فرمان را نپذیرفت و برای ولید نامه نگاشت که حسن مثنی را هیچ گناهی نیست. به او عقایدی منسوب است که با عقاید رسمی شیعیان سازگار نیست. از آن میان، گفته‌اند: از او پرسیده شد که آیا پیامبر خدا نگفت «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَقَلْبِي فِيهِ»؟ گفت: آری، پیامبر خدا چنین گفت لیکن مقصودش امارت و فرمانروایی دنیوی نبود و اگر چنین خواسته‌ای می‌داشت، آن را آشکار بیان می‌کرد (ابن عساکر، ۱۶۲۴؛ ۴) عبدالله بن حسن بن حسن (ع) (۷۰-۱۴۵ق)، طبری گوید: مردی بود خوشرویی، پرهیبت، زبان آور و پاک نهاد. عمر بن عبدالعزیز او را سخت گرامی می‌داشت. چون عباسیان در ۱۳۲ق بر سر کار آمدند، به نزد ابوالعباس سفاح شد. سفاح یک میلیون درم به وی بخشید و او به مدینه بازگشت ولی چون منصور دوانیقی سررشتهٔ خلافت را به دست گرفت، فرزندان وی محمد و ابراهیم در برابر عباسیان قیام کردند و انقلابی بزرگ به راه انداختند. منصور فرمان داد تا او را به بغداد آوردند و در سیاهچال زندانی تاریک و نمناک افکندند و بند بر وی نهادند و سختگیری بر او را به نهایت رساندند. او همراه گروهی از فرزندان علی (ع) در زندانی سخت جانکاه بود چنان که از بسیاری تاریکی، شب و روز و ماه و سال را نمی‌دانستند و زمان را با خواندن قرآن مجید نگاه می‌داشتند و زندانبان برای ضروری‌ترین کارها در زندان را برای ایشان بازمی‌کرد و خوراک بسنده به ایشان نمی‌داد و هر روز بند را تنگ‌تر می‌کرد و شکنجه‌شان می‌داد تا یکایک از رنج بیماری و خستگی و گرسنگی ساغر شهادت نوشیدند؛ (۵) محمد بن عبدالله بن حسن بن حسن (ع) ملقب به ارقط و مهدی و «نفس زکیه» (جان پاک) (۹۳-۱۴۵ق)، او را «صریح قریش» (مرد ناب قریش) می‌خواندند. مردی بود استوار، دوراندیش، بخشنده، دلیر و بی‌پاک. چون دولت اموی رو به انحلال نهاد، مردانی از بنی‌هاشم با او به امامت بیعت کردند و برخی از عباسیان جزو داعیان او شدند که ابوالعباس سفاح و منصور دوانیقی در میان ایشان بودند. آن گاه عباسیان، انقلاب سراسری امت اسلامی را سرقت کردند و به انحراف کشاندند و «امامتی پادشاهی» پدید آوردند که محمد نفس زکیه در برابر آن قیام کرد. منصور آگاه شد و به پیگرد وی و برادرش فرمان داد و آن دو رو به نهانگاه آوردند. آن گاه محمد با ۲۵۰ تن از یاران به مدینه درآمد و فرماندار آن را بگرفت و بر آن چیره شد. پس برادرش ابراهیم را روانهٔ بصره کرد که اهواز و فارس را بگرفت و حسن بن معاویه را به مکه فرستاد که آن جا را نیز تصرف کرد و فرمانروایی برای سرزمین یمن معین فرمود. این همه در ۱۴۵ق بود. عباسیان سپاهیان به جنگ او فرستادند که همگی را در هم شکست. سرانجام یارانش از گرد او پراکندند و عیسی بن موسی ولیعهد منصور با سه هزار مرد جنگی به رزم او شتافت. محمد با

الجنات، ۱۵۳۱؛ ریاحین الشریعة، ۱۴۸۴؛ مشاهیر زنان ایرانی، ۷۵. شهیدی صالحی

حُسنیه (=حسینیة) (ز ۶۴۱ق) فاضلهٔ جلیل القدر. علامه شوشتری به نقل از ربیع‌الابرار زمخشری در قاموس الرجال می‌نویسد ابی عبدالله الحسین (ص) حسنیة را از نوفل بن الحارث بن عبدالمطلب خریداری کردند سپس به مردی به نام سهم تزویج نمودند و از وی پسری به اسم منجح به دنیا آمد و حسنیة به خانهٔ حضرت سجاد زین‌العابدین (ع) رفت و به خدمت مشغول بود هنگامی که ابی عبدالله الحسین (ع) از مکه عازم عراق گردیدند حسنیة و پسرش منجح از ملتزمین رکاب امام (ع) تا سرزمین کربلا بوده و شاهد ماجراهای روز عاشورا و مصیبت وارده بر خاندان عصمت (ع) و تحمل شهادت تنها فرزندش منجح بود. منجح بن سهم در یک جنگ دلیرانه در دفاع از ابی عبدالله الحسین (ع) و خاندان وحی در صبح روز عاشورا در حملهٔ اولی به شهادت رسید (← حملهٔ اولی). نام منجح بن سهم در زیارت رجبیه ذکر شده است. حسنیة که در روز عاشورا و در اسارت و محنت‌های خاندان نبوت (ع) شریک بود، علی‌رغم مصیبت شهادت پسرش در نهایت بردباری به مقاومت در مقابل دشمن می‌پرداخت و پیوسته در خدمت حضرت سجاد (ع) زین‌العابدین و دلداری زنان و جمع‌آوری کودکان مشغول بود. وی که از زنان صاحب فصاحت و بلاغت بود، جنایات فجیع بنی‌امیه را در مسیر راه و شهرهای کوفه و شام و مدینه به افشاگری می‌پرداخت و نام خود را در تاریخ زنان اسلام ثبت کرد.

منابع: اعلام النساء المؤمنات، ۲۹۹؛ اعلام النساء، ۱۸۲؛ انصار الحسین (ع)، ۱۰۹؛ ریاحین الشریعة، ۳۱۸۳؛ تنقیح العقال، ۲۴۷۳؛ قاموس الرجال، ۱۲۰۹. شهیدی صالحی

حُسنیه، فرقه‌ای از شیعیان که پس از روزگار امام دوم حسن بن علی بن ابی‌طالب (ع) پدیدار شدند و امامت را در خاندان و فرزندان وی می‌دانستند. اینان سلسلهٔ امامت شیعی را بدین گونه برشمردند: (۱) امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب (ع)؛ (۲) حسن بن علی (ع)؛ (۳) حسن بن حسن بن علی بن ابی‌طالب (ع) معروف به «حسن مثنی» (م ح ۹۰ق). وی بزرگ طالبیان در زمان خود بوده و برخی از مورخان گفته‌اند که وصی پسر و متولی صدقات جدش امام حسن مجتبی (ع) بود. زاد و مرگش در مدینه بود. عبدالملک بن مروان سخت از او می‌ترسید. مروانیاں او را متهم کردند که با عراقیان مکاتبه می‌کند و آنان به وی نوید خلافت می‌دهند. این خبر به ولید بن عبدالملک بن مروان رسید و او به والی خویش در مدینه فرمان داد که حسن را آزار دهد و در تنگنا بگذارد